Türkü ve Sözlü Kültür Ürünleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Türkü:** Hece ölçüsünün genellikle 7, 8 ve 11'li kalıplarıyla bir ezgi eşliğinde söylenen, farklı nazım birimlerinden oluşabilen anonim halk edebiyatı nazım biçimidir. Günümüzde söyleyeni ve besteleyeni bilinen türküler de vardır.
- **Türkünün bölümleri:** Asıl konunun işlendiği bölüme **bent**, bentlerin sonunda tekrarlanan dize ya da dizelere **kavuştak (bağlama)** denir. Bentlerin ve kavuştakların kendilerine özgü dize sayısı ve kafiye düzeni vardır.
- **Yayılma ve varyant:** Türküler kervanlar, gezgin âşıklar, askerler, göçler; sonra radyo ve televizyon yoluyla yayılmıştır. Yayılırken sözlerinde ve ezgilerinde değişiklikler olur; aynı türkünün farklı biçimlerine **varyant (çeşitleme)** denir.
- **Konu ve ömür:** Kahramanlıklar, büyük aşklar, felaketler gibi toplumun geniş kesimini ilgilendiren konular türküleri uzun ömürlü kılar. Türküler çoğu zaman bir olayın ardından "yakılır"; türkünün arkasındaki olaya türkünün hikâyesi denir.
- **Diğer sözlü kültür ürünleri: Mani** (7'li hece, genellikle tek dörtlük, aaxa kafiyeli, anonim), **ninni**, **tekerleme**, deyim ve atasözü; Nasreddin Hoca fıkraları, **meddah** (taklit ve hikâye anlatma gösterisi) ve **Karagöz** (Karagöz ile Hacivat'ın başkişi olduğu gölge oyunu) sözlü kültürün önemli ürünleridir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Kavramları açıklamalarıyla eşleştiriniz.

1. bent 2. kavuştak 3. varyant 4. anonim

a) Aynı türkünün farklı yörelerde söz ya da ezgi bakımından değişmiş biçimi

b) Söyleyeni bilinmeyen, halkın ortak malı olan

c) Türküde asıl konunun işlendiği bölüm

d) Bentlerin sonunda tekrarlanan dize ya da dizeler

2 Türkülerde bentlerin sonunda tekrarlanan dizelere ne ad verilir?

A) Bent B) Mahlas C) Kavuştak (bağlama) D) Durak E) Beyit

3 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Türküler bir ezgi eşliğinde söylenir.

( ) Bütün türkülerin söyleyeni bilinir.

( ) Türküler yayılırken sözlerinde değişiklik olabilir.

( ) Türkülerde yalnızca 11'li hece ölçüsü kullanılır.

4 Aşağıdaki türkü parçasında kavuştak olan dizeleri yazınız.

Köprünün altında akar bir ırmak
Irmağın başında bekler bir yârim

(Kavuştak)
Aman aman gel gel, sılaya gel gel
Kurudu yollarda gözlerim benim

Değirmen taşı gibi döner bu gönül
Bir haber gelmedi uzak ellerden

(Kavuştak)
Aman aman gel gel, sılaya gel gel
Kurudu yollarda gözlerim benim

5 Türküde işlenen duygu aşağıdakilerden hangisidir?

Köprünün altında akar bir ırmak
Irmağın başında bekler bir yârim
Aman aman gel gel, sılaya gel gel
Kurudu yollarda gözlerim benim

A) Kahramanlık coşkusu
B) Sevdiğini ve sılayı özleme
C) Toplumsal eleştiri
D) Doğaya hayranlık
E) Ölüm korkusu

6 Genellikle 7'li hece ölçüsüyle söylenen, çoğunlukla tek dörtlükten oluşan ve aaxa kafiye düzeniyle kurulan anonim halk şiiri hangisidir?

A) Mani B) Koşma C) Gazel D) Destan E) Koşuk

7 Aşağıdakilerden hangisi geleneksel Türk tiyatrosuna ait bir gölge oyunudur?

A) Karagöz B) Meddah C) Mani D) Ninni E) Tekerleme

8 Türküler için "halkın ortak malıdır" denmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yalnızca saray çevresinde söylenmeleri
B) Aruz ölçüsüyle yazılmaları
C) Çoğunun söyleyeninin bilinmemesi ve ağızdan ağıza yaşayarak herkesçe sahiplenilmesi
D) Yalnızca bir kişi tarafından okunabilmeleri
E) Mutlaka yazılı kaynaklarda bulunmaları

9 Aşağıdaki maninin hece sayısını ve kafiye düzenini yazınız.

Pencerede sarı gül
Dalında öter bülbül
Gurbete giden yârim
Ben ağlarım sen de gül

10 "Geleneksel Türk tiyatrosunda sanatçının taklitler yaparak ve hikâyeler anlatarak insanları eğlendirdiği gösteri" aşağıdakilerden hangisidir?

A) Karagöz B) Meddah C) Mani D) Türkü E) Ninni

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Radyo ve plak yokken bir türkü, bir köyden ötekine ancak insanlarla yol alırdı. Kervancılar, gezgin âşıklar, askerlikten dönen gençler ve göç eden aileler, bildikleri türküleri yeni yurtlarına taşırdı. Yol boyunca türkünün bir sözü unutulur, yerine yenisi konur; ezgisi yörenin ağzına göre biraz değişirdi. Böylece aynı türkünün farklı yörelerde farklı biçimleri ortaya çıkardı."
Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Radyonun türküleri unutturması
B) Âşıkların türküleri yazıya geçirmesi
C) Türkülerin yalnızca kervancılarca söylenmesi
D) Göçlerin türkülerin sayısını azaltması
E) Türkülerin yayılırken değişerek farklı biçimler (varyantlar) kazanması

12 Aşağıda bir türkünün iki varyantından birer bölüm verilmiştir. İki varyant arasındaki farkı yazınız ve bu farkın nedenini açıklayınız.

I. varyant:

Yayla yolu taşlıdır
Gidenlerin gözü yaşlıdır

II. varyant:

Dağ yolları taşlıdır
Gidenlerin gözü yaşlıdır

13 Aşağıdakilerden hangisi türkülerin yayılmasını sağlayan **geleneksel** yollardan biri **değildir**?

A) Ticaret kervanları
B) Televizyon programları
C) Gezgin âşıklar
D) Askerlik ve savaşlar
E) Göçler

14 Türkülerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

A) Türküler yalnızca yazılı olarak aktarıldığı için hiç değişmeden günümüze ulaşmıştır.
B) Türküler çoğu zaman bir olayın ardından yakılır.
C) Türkülerin farklı yörelerde varyantları olabilir.
D) Türkülerde bent ve kavuştak bölümleri bulunur.
E) Günümüzde söyleyeni bilinen türküler de vardır.

15 Aşağıdakilerden hangisi bir **ninni**nin temel işlevidir?

A) Kahramanlıkları anlatmak
B) Toplumsal aksaklıkları eleştirmek
C) Âşıklar arasında yarışma düzenlemek
D) Bebeği uyutmak ve sevgiyle avutmak
E) Ölen kişinin ardından yas tutmak

16 Aşağıdaki ninni parçasında ahengi sağlayan unsur hangisidir?

Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni

A) Aruz ölçüsünün kullanılması
B) Mahlas kullanılması
C) Beyit nazım biriminin kullanılması
D) Serbest ölçünün tercih edilmesi
E) "ninni" sözcüğünün redif olarak tekrarı ve "büyüsün – yürüsün" kafiyesi

17 Sözlü kültür ürünlerini tanımlarıyla eşleştiriniz.

1. tekerleme 2. atasözü 3. fıkra 4. mani

a) Kısa, güldürürken düşündüren olay anlatısı
b) Uzun deneyimlerden çıkmış, öğüt veren kalıplaşmış söz
c) Ses benzerliklerine dayanan, çoğu zaman masalların başında söylenen ritimli söz
d) Yedi heceli, dört dizelik anonim şiir

18 Türkülerin toplumsal belleği yaşatmasına en uygun örnek aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bir türkünün yalnızca bir kez söylenip unutulması
B) Türkülerin yalnızca müzik aleti olmadan okunması
C) Bir savaşta yaşanan kayıpları anlatan türkünün yüzyıllar sonra hâlâ söylenmesi
D) Türkülerin ders kitaplarında yer almaması
E) Bir türkünün sözlerinin yabancı dile çevrilmesi

19 Aşağıdaki manide asıl söylenmek istenen düşünce hangi dizelerde yer alır?

Pencerede sarı gül
Dalında öter bülbül
Gurbete giden yârim
Ben ağlarım sen de gül

A) İlk iki dizede
B) Yalnızca ilk dizede
C) Yalnızca üçüncü dizede
D) Son iki dizede
E) Maninin hiçbir dizesinde

20 Türkülerde en sık kullanılan hece ölçüsü kalıpları aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

A) 7, 8 ve 11'li kalıplar
B) 5, 6 ve 9'lu kalıplar
C) Yalnızca 14'lü kalıp
D) Aruzun Fe'ilâtün kalıbı
E) 12 ve 16'lı kalıplar

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 (I) Bir türkünün uzun ömürlü olması, işlediği konunun toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesine bağlıdır. (II) Büyük kahramanlıklar, efsaneleşmiş aşklar, unutulmaz felaketler üzerine yakılan türküler kuşaktan kuşağa aktarılır. (III) Buna karşılık yalnızca bir köyü ilgilendiren küçük bir olay üzerine yakılan türküler dar bir çevrede kalır. (IV) Bu türküler kısa sürede unutulur. (V) Türkülerin çoğu bağlama eşliğinde söylenir.
Bu paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi **düşüncenin akışını bozmaktadır**?

A) I B) II C) III D) IV E) V

22 (I) Bir türkünün uzun ömürlü olması, işlediği konunun toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesine bağlıdır. (II) Büyük kahramanlıklar, efsaneleşmiş aşklar, unutulmaz felaketler üzerine yakılan türküler kuşaktan kuşağa aktarılır. (III) Buna karşılık yalnızca bir köyü ilgilendiren küçük bir olay üzerine yakılan türküler dar bir çevrede kalır. (IV) Bu türküler kısa sürede unutulur.
Bu paragrafa göre bir türkünün uzun ömürlü olması en çok neye bağlıdır?

A) Ezgisinin kısa olmasına
B) Söyleyeninin ünlü olmasına
C) Yalnızca bir köyde söylenmesine
D) Aruzla söylenmesine
E) İşlediği konunun toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesine

23 I. Türküler anonimdir ya da söyleyeni bilinebilir.
II. Türküler ezgiden bağımsız, yalnızca okunmak için yazılır.
III. Aynı türkünün farklı yörelerde varyantları bulunabilir.
IV. Türkülerde bent ve kavuştak bölümleri bulunur.
Türkülerle ilgili yukarıdakilerden hangileri **doğrudur**?

A) I ve II B) II ve III C) I, II ve IV D) I, III ve IV E) II, III ve IV

24 "Bir türküyü dinlerken yalnızca sözlerini değil, onu yakan insanın acısını, sevincini, yaşadığı coğrafyayı da duyarız. Ezgi, sözün taşıyamadığı duyguyu taşır; söz de ezgiye bir hikâye kazandırır."
Bu parçada vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türkünün sözleri ezgisinden daha önemlidir.
B) Türküde söz ve ezgi birbirini tamamlar.
C) Türküler yalnızca acıyı anlatır.
D) Ezgisiz türküler daha etkileyicidir.
E) Türküler coğrafyadan bağımsızdır.

25 "Radyo ve plak yokken bir türkü, bir köyden ötekine ancak insanlarla yol alırdı. Kervancılar, gezgin âşıklar, askerlikten dönen gençler ve göç eden aileler, bildikleri türküleri yeni yurtlarına taşırdı. Yol boyunca türkünün bir sözü unutulur, yerine yenisi konur; ezgisi yörenin ağzına göre biraz değişirdi. Böylece aynı türkünün farklı yörelerde farklı biçimleri ortaya çıkardı."
Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Türküler insanlarla birlikte yol almıştır.
B) Unutulan sözlerin yerine yenileri konmuştur.
C) Türküler yayılırken hiçbir değişikliğe uğramamıştır.
D) Ezgiler yöreden yöreye değişebilmiştir.
E) Göçler türkülerin yayılmasında etkili olmuştur.

26 Aşağıdakilerden hangisi, bir şiirin anonim bir **türkü** olduğunu gösteren en güçlü özelliktir?

A) Beyitlerle yazılması ve son beyitte mahlas bulunması
B) Söyleyeninin bilinmemesi, ezgiyle söylenmesi, bent ve kavuştaklardan oluşması
C) Aruzun belli bir kalıbıyla yazılması
D) Bir divanda yer alması
E) Ölçü ve kafiyenin hiç bulunmaması

27 Türkünün hikâyesi dinlendikten sonra aynı türküyü yeniden dinleyen bir öğrencinin türküden daha çok etkilenmesi aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Türkülerin ezgisi her dinleyişte değişir.
B) Türkünün hikâyesi sözlerinden daha uzundur.
C) Hikâyesi bilinmeyen türküler anlaşılamaz.
D) Türküler yalnızca hikâyeleriyle birlikte söylenebilir.
E) Türkünün doğduğu olayı bilmek, sözlerin anlamını ve duygusunu derinleştirir.

28 Aşağıdakilerden hangisi sözlü kültür ürünlerinin **ortak** özelliği **değildir**?

A) Kuşaktan kuşağa aktarılmaları
B) Toplumun değerlerini yansıtmaları
C) Çoğunun anonim olması
D) Değişmeyen tek bir yazılı metne dayanmaları
E) Dinleyiciyle ortak bir ortamda paylaşılmaları

29 Yaşadığınız çevrede yaşanmış olabilecek bir olayı (ör. bir düğün, bir göç, bir sel) anlatan iki dizelik bir bent ile bir dizelik bir kavuştak yazınız.

30 Türkülerin günümüzde dizi ve filmlerde sıkça kullanılmasının nedenleri hakkındaki düşüncenizi iki cümleyle yazınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**